

STUDII ȘI CERCETĂRI

DE

NUMISMATICĂ

VOLUMUL VII

EXTRAS

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

BUCUREȘTI

1980

802811
7 624 636

France Jules
26 Dup80, E. Medalistică

Două medalii de aur inedite privitoare la războiul nostru pentru neafîrnare

Octavian ILIESCU

Pe drumul mereu ascendent parcurs de poporul român în perioada modernă, Războiul pentru dobîndirea independenței din anii 1877—1878 reprezintă, după Unirea de la 1859, un mare pas hotărîtor înainte. Astăzi, la împlinirea unui veac de la proclamarea independenței de stat a României, vom prezenta, pentru cinstire și aducere aminte, două medalii de aur inedite, strîns legate de acest măreț eveniment. Amîndouă fac parte din colecția Cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei provenind din vechea colecție a Băncii Naționale, transferată Academiei în anul 1953¹. Redăm mai jos descrierea acestor medalii.

I. Comitetul pentru ajutorul ostașilor români răniți, Iași, 1877

Av. COMITETUL PENTRU AJUTORUL OSTAȘILOR ROMÂNI RĂNIȚI circular, începutul și sfîrșitul legendei fiind despărțite printr-o rozetă cu șase petale. În cîmp dublu E monogramat (cifra Elisabetei), dedesubt JASSI. Litere gravate.

Rv. *CONSOLATRIX AFFLICTORUM* circular, jos 1877 între două rozete cu cîte cinci petale. În cîmp Crucea Roșie. Litere gravate.

AV 26 mm 10,19 g, cu toartă. Inv. B Med. 9/24 181.

În aceeași colecție, se păstrează alte două medalii bătute de același comitet în anul 1877; ele sînt însă mult mai modeste. Una e de argint și poate fi descrisă astfel:

Av. Comitetul pentru ajutorul ostașilor români răniți (circular, cu litere de mină); începutul și sfîrșitul legendei despărțite de o stea cu șase raze. În cîmp dublu E monogramat, dedesubt JASSI.

Rv. *Cosolatrix Afflictorum* (sic), jos 1877 între două arabescuri. Litere de mină. În cîmp, cruce cu brațele ușor treflate.

AR 24 mm, cu toartă. Gravată. Inv. 402/1 756 (donăția Ștefan Capșa). Publ. de Șt. Capșa și Victor N. Popp, *Medalii și plachete*, în *Cronica numismatică [și arheologică]*, I, 1920—1921, p. 27.

Cealaltă medalie diferă de aceasta descrisă mai sus numai prin legenda de pe rv., care este redată corect: *Consolatrix Afflictorum*. Este de bronz argintat, cu toartă, 23 mm; inv. B II/889. Nici medalia de aur, nici cea de bronz argintat nu sînt înregistrate în literatura de specialitate.

II. Independența României, 1878

Av. A.R. CAROL I DOMN AL ROMÂNIEI. Capul său în profil spre st., cu barbă scurtă.

Rv. INDEPENDENȚA ROMÂNIEI circular, în exergă 1878. Acvila română ridicîndu-se în zbor deasupra a trei înălțimi conice, ținînd în cioc o cruce, iar în ghiara dr. capătul unui lanț rupt; la baza acestor înălțimi, restul lanțului, legat la capătul celălalt de o semilună conturnată.

Pe muchea medaliei, cu litere de mină gravate, legenda: Grivița — Opanez — Plevna — Rahova — Lom Palanca — Ager Palanca — Smârdan — Vidin.

¹ Despre transferul acestei colecții, v. nota noastră în SCN, 1, 1957, p. 485.

AV 28 mm 23,19 g titlu 750/1 000. Cu toartă și verigă de atirnat. În v. B Med. 10/62 650 (colecția Băncii Naționale).

Așa cum am arătat la începutul acestei note, cele două medalii de aur care fac obiectul preocupărilor noastre nu sînt cunoscute în literatura de specialitate. Dealtfel, un catalog *complet* și riguros științific al medaliilor românești nu a fost redactat pînă în prezent. Există, este adevărat, cîteva lucrări mai vechi, catalogînd emisiunile de medalii de la 1600 pînă la 1920² (pentru Transilvania de la 1551 la 1911³), iar de curînd, a apărut o monografie aducînd descrierea lor pînă la zi⁴. Nici una din aceste lucrări nu este însă completă; pe de altă parte, datele istorice privitoare la împrejurările în care au fost bătute mediile descrise, identificarea autorului și a atelierului, aprecieri asupra valorii artistice, toate acestea de regulă lipsesc sau sînt adesea prea sărace. Și aceasta datorită faptului că de la 1894 pînă astăzi, publicarea medaliilor a fost o preocupare fie a colecționarilor⁵, fie a istoricilor⁶, și unii și alții limitîndu-se să consemneze simpla lor înregistrare⁷. A lipsit însă contribuția istoricilor de artă, chemați să studieze medalia ca operă artistică, creație a unui anumit gen, respectînd anumite canoane și reflectînd o anumită concepție ce se manifestă, la rîndul ei, într-o epocă dată. De aceea, nici nu este de mirare că astăzi încă, se cunosc atît de puține lucruri despre arta medalistică la români.

Revenind la prezentarea celor două medalii de aur inedite, vom reaminti că prima face parte dintr-o întreagă serie, cuprinzînd trei valori: aur, argint și bronz argintat. Ele au fost probabil distribuite persoanelor care au donat fonduri Comitetului din Iași pentru ajutorarea ostașilor români răniți în războiul de independență. Deși conținutul legendei și monograma de pe av. sînt comune la toate cele trei exemplare, există totuși și unele deosebiri între ele. Medalia de aur, spre exemplu, are pe rv. Crucea Roșie — cea dintîi prezență a acestui simbol în medalistică, după înființarea la București, la 4/16 iunie 1876⁸, a Societății naționale de Cruce Roșie; am văzut că celelalte două medalii au pe rv. o banală cruce treflată.

În al doilea rînd, se constată o netă deosebire de compoziție și execuție între medalia de aur și cea de argint sau de bronz argintat, acestea din urmă fiind executate rudimentar, una și cu greșeli în redarea legendei. Fără a poseda date precise, putem totuși presupune că medalia de aur a fost executată de o casă din București, în vreme ce exemplarele de argint și de bronz argintat sînt opera unui atelier ieșean. Nu cunoaștem numele artiștilor care au modelat aceste medalii.

Cea de-a doua medalie de aur, celebrînd independența României, cucerită în războiul din 1877—1878, este mult mai interesantă. Se știe că după încheierea războiului, s-au bătut două medalii oficiale: una, dedicată apărătorilor Independenței, de bronz, 30 mm în diametru, cu toartă și panglică roșie și albastră cu margini (*liséré*) de aur, a fost modelată de giuvaerghiul Joseph Resch⁹

² N.G. Krupenski, *Medaliile române sub regele Carol I și alte cîte-va mai vechi 1839—1895*. Ediție nouă cu îndreptări și numeroase adăugiri, București, 1894 (pe copertă: 1895), 206 (—208) p., 92 fol pl.; Egon Groner, *Rumänische Medaillen vom Jahre 1600 bis einschliesslich 1900*. . . București, 1905, 143 p.; [Dr. G. Severeanu], *Catalogul medaliilor moldo-române cunoscute de la anul 1600 pînă la 1906*, BSNR, 3, 1905—1906, p. 1—156 + 3 pl. (numele autorului în *Tabla generală de materii 1904—1913*, BSNR, 10, 1913, p. 72); Victor N. Popp, *Catalogul medaliilor românești de la 1906—1914*, BSNR, 12, 1915, p. 37—42, 98—106; C.S. Becheanu, *Completări la catalogul medaliilor românești*, BSNR, 12, 1915, p. 182—197; 13, 1916, p. 28—41; C. Apostolescu Orășlanu, *Completări la catalogul medaliilor românești*, BSNR, 12, 1915, p. 142—151; 13, 1916, p. 71—76; 16, 1921, p. 52—53. La acestea se adaugă, bineînțeles, nenumărate contribuții, apărute în diverse publicații de la 1920 pînă azi, și descriind emisiuni curente.

³ Adolf Resch, *Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zur Gegenwart*, Sibiu, 1901, 292 p., 86 pl., idem, *Nachtrag zu Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zur Gegenwart*, Jahrbuch des Burzenländer sächsischen Museums, 1, 1925, p. 167—196 + pl. X—XI (87—88).

⁴ George Buzdugan, Gheorghe Niculiță, *Medalii și plachete românești. Memoria metalului*, București, Edit. științifică, 1971, 287 (—289) p. + Ilust. în text (catalog incomplet, cu o bibliografie insuficientă).

⁵ Vezi lucrările în notele 1—4.

⁶ În acest sens, contribuțiile lui Const. Moisil, înregistrate de Ilie Țabrea, *Constantin Moisil pionier al numismaticeii românești*, București, Edit. științifică, 1970, p. 136—139 (cap. VI. *Medalistică*).

⁷ Excepție face Const. Moisil, *Arta noastră medalistică*, CNA, 1, 1920—1921, p. 29—33, unde pot fi găsite și contribuțiile de istoria artel; cf. (și Const. Moisil, *Colecția medalistică Șt. Capșa*, Ibid, XI, 1935, p. 139—141, date interesante cu privire la marile colecții de medalii din România.

⁸ *Histoire chronologique de la Roumanie* (sub red. lui Constantin C. Glurescu), București, Edit. științifică și enciclopedică, 1976, p. 189.

⁹ Despre Joseph Resch și familia sa, vezi în Editura C.A. Taclă, *Fruntașii comerțului românesc. Album*, 1, București, 1908, p. 44; gen. R. Rosetti, comunicare în ședința din 15 aprilie 1938, în *Analele Academiei Române*, LVIII, 1937—1938, p. 59—60 (informații comunicate de colega Elena Niculescu și Florica Dene, cărora le aducem mulțumiri și în această notă).

Fig. 1. — Medaliile Comitetului pentru ajutorul ostașilor români răniți, Iași, 1877: 1 aur; 2 argint; 3 bronz argintat (2 × 1).

Fig. 2. — 1 Medalia Independența Românelor, aur (2 × 1); 2 Medalia apărătorilor Independenței, bronz (1 : 1).

din București, gravată de artistul francez E. Falot¹⁰ (a cărui semnătură apare pe av.) și bătută la Paris¹¹; cealaltă a fost bătută la împlinirea unui an de la cucerirea Plevnei, alamă, 23 mm în diametru, cu toartă¹². Medalia de aur, descrisă mai sus, este însă cu totul necunoscută. Observăm că titlul emitentului începe cu inițialele A.R., alteță regală, titlu acordat în 1878 lui Carol I de către Consiliul de Miniștri¹³ și recunoscut ulterior de către marile puteri¹⁴; prin urmare, medalia a fost bătută curînd după această dată, în cursul anului 1878.

Rv. ni se pare foarte sugestiv: acvila română rupînd lanțul care lega țara de semilună și înălțîndu-se în zbor, deasupra teatrului crîncenelor bătălii dintre ostașii români și armatele otomane. O mai grăitoare exprimare artistică a ideii cuceririi independenței ar fi greu de conceput. Inițialele J.E. de pe av. par a indica numele artistului Johann Martin Eckhart, născut în 1812, gravor al Monetăriei din Viena între anii 1834—1840¹⁵, ceea ce ar pleda pentru baterea medaliei în capitala Austriei.

Nu cunoaștem împrejurările care au dus la crearea acestei medalii; faptul că ea este cu totul necunoscută ne arată că nu a avut un caracter oficial, reprezentînd probabil un dar oferit spre amintire emitentului sau de acesta unui număr restrîns de persoane.

Prezentarea celor două medalii inedite a constituit prilejul de a rememora, și în paginile acestei publicații, cucerirea independenței de stat a României, în zilele glorioase ale anilor 1877—1878.

Deux médailles d'or inédites relatives à la guerre pour l'indépendance de la Roumanie

RÉSUMÉ

On présente deux médailles d'or inédites se trouvant dans la collection du Cabinet numismatique de la Bibliothèque de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie, relatives à la conquête de l'indépendance de la Roumanie. La première a été frappée en 1877 par le Comité pour le secours des soldats roumains blessés au cours des opérations militaires. De ce comité, fondé à Iași, on connaissait seulement une médaille en argent; on présente également une autre médaille en bronze argenté, elle aussi inédite. La médaille d'or, à la différence des deux autres, est plus soignée et montre au revers la Croix Rouge, marquant ainsi la première présence de cet emblème, après la fondation, en 1876, de la Société nationale roumaine de la Croix Rouge.

La deuxième médaille est dédiée à l'Indépendance de la Roumanie; datée 1878 elle montre au droit l'effigie du prince Charles Ier, au revers l'aigle roumaine rompant la chaîne qui attachait la Roumanie à l'Empire ottoman. Sur la tranche, sont gravés les noms des principales batailles livrées par l'armée roumaine pendant la guerre pour l'indépendance. Cette médaille ne représente pas une émission officielle; la médaille officielle est en bronze et est dédiée aux défenseurs de l'Indépendance

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Médailles du Comité pour le secours des soldats roumains blessés: 1 or; 2 argent; 3 bronze argenté (2 × 1).

Fig. 2. — 1 La médaille de l'Indépendance de la Roumanie, or (2 × 1); 2 La médaille des Défenseurs de l'Indépendance, bronze (1: 1).

¹⁰ Despre acest artist, vezi L. Forrer, *Biographical Dictionary of Medalists*, II, New York, Burt Franklin repr. 1970, p. 69, s.v.

¹¹ Pentru toate aceste date, dr. G. Severeanu, *op. cit.*, p. 46.

¹² *Ibidem*, p. 46.

¹³ N. Iorga, *Histoire des Roumains et de la romanité orientale*, X, București, 1945, p. 261.

¹⁴ Circulara Ministerului Afacerilor Externe în *Monitorul Oficial al României*, nr. 229 din 14 (26) octombrie 1878, p. 5 783—5 784 (informație semnalată de colega Elena Niculescu, căreia îi aducem și aici mulțumirile noastre).

¹⁵ Ulrich Thieme și Felix Becker, *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler*, X, Leipzig, 1914, s.v.; L. Forrer, *op. cit.*, VII, New York, Burt Franklin repr., 1970, p. 246 s.v.